

АГУЛЬНАЯ МУЗЫЧНАЯ АДУКАЦЫЯ ВА ЁМОВАХ ТРАНСФАРМАЦЫІ СУЧАСНАГА ГРАМАДСТВА

М.П. Кучынін
БДПУ імя М.Т.

Прынцыпы дзяржаўнай палітыкі ў галіне адукацыі, мэта і задачы нацыянальнага пачатковага адукацыі былі вызначаны ў Законе "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь" (1991 г.). Кіраўніцтва рэформавання агульнаадукацыйнай школы (1996 г.) прапанавала асноўныя кірункі рэфармавання, якія закранулі змест і характар дзейнасці выкладчыка музыкі. У прыватнасці, базавыя кампаненты навучальнага мастацкага цыклу. Упершыню адукацыйная галіна "Мастацтва" разглядалася як складаны індывідуальны вучэбны курс, які завяршаўся на другой ступені. У яго склад у выглядзе абавязковых вучэбных дысцыплін уваходзілі вучэбныя прадметы "Выяўленчае мастацтва", "Музыка", "Традыцыйная сучасная культура Беларусі" і абавязковы курс "Сусветная мастацкая культура". На трэцяй ступені агульнай сярэдняй адукацыі (11 – 12 класы) забяспечвалася профільнае навучэнне па тэме кірунках, у тым ліку і мастацка-эстэтычнаму. Звычайнай справай стала выкладанне ў шматлікіх рытмікі, факультатываў мастацкай накіраванасці.

Канцэпцыя мастацка-эстэтычнай адукацыі навучэнцаў агульнаадукацыйных школ Беларусі (1991 г.) і Канцэпцыя музычнай адукацыі ў 12-гадовай агульнаадукацыйнай школе Гоманіўшчыны (1991 г.) вызначылі зыходныя метадалагічныя і арганізацыйныя высновы і прынцыпы навукова-методычнага мастацка-эстэтычнай і музычнай адукацыі. Палажэнні згаданых дакументаў улічвалі асаблівасці тэндэнцыі ў развіцці музычна-педагагічнай навукі і практыкі музычнага навучэння і выкладання. Урокі музыкі вывучаліся як і раней з першага па сёмы класы, да іх прад'яўляліся патрабаванні, якія сфарміравалася ў педагогіцы мастацтва. Аднак асаблівасці далейшай трансфармацыі нацыянальнай культурнай сферы і грамадства ўвогуле прывялі да адмовы ад старажытнага раздзялення нацыянальнай сістэмы агульнай і мастацка-эстэтычнай адукацыі, прынятай у 1990-я гады. Пачынаючы з 2008/2009 навучальнага года ўрокі музыкі засталіся толькі ў пачатковай школе, калі з музычным ухілам былі трансфарміраваны ў класы з музычнай накіраванасцю, а спецыяльныя музычныя дысцыпліны (СМД) атрымалі статус факультатывых. З 2011/2012 навучальнага года ў краіне ў дзеянне быў уведзены Кодэкс аб адукацыі, якім вызначаны тры ступені агульнай сярэдняй адукацыі мастацкай арыентацыі (базавая, сярэдняя школа-каледж мастацтва і гімназія-каледж мастацтваў) з захаваннем у іх вывучэння спецыяльных музычных дысцыплін. Аднак на гэтых прадметах фіксуецца ў атэстаце, вучні здаюць адзін з выпускных экзаменаў па спецыяльнаму прадмету. У астатніх агульнаадукацыйных школах (а ў Мінску класы з музычнай накіраванасцю былі ў кожнай трэцяй сярэдняй школе, а ў Беларусі – у кожнай дзясятай) урокі музыкі вучацца толькі ў 1 – 4 класах, а навучэнне па прадмету паступова пераводзіцца на базавы ўзровень (пераход завершыцца ў 2013 г.). СМД застаюцца ў якасці факультатывых. Рэалізуюцца практыка выкладання музыкі настаўнікамі пачатковых класаў, якія ў шэрагу выпадкаў не маюць спецыяльнай музычнай падрыхтоўкі. Эстэтычны цыкл прадметаў, акрамя музыкі, уключае абавязковыя для навучэнцаў урокі па выяўленчаму мастацтву (1 – 5 класы) і літаратуры. Тым самым практыка выкладання музыкі ў агульнаадукацыйнай школе была адінцэ раз у гісторыі пасляваеннага 1940-я гады, калі прадмет выкладаўся ў 1 – 4 класах як прадмет неспецыяльнага (выкладанне музыкі ў 5 – 6 класах пачалося ў 1956 г.).

Нечаканае для настаўніка музыкі рэформаванне музычна-адукацыйнага працэсу ў агульнаадукацыйнай школе ў 2008 і 2011 гадах выклікала хваляванні ў музычна-педагагічнай грамадскасці за якасць музычна-адукацыйнага працэсу, узровень фарміруемай музычнай культуры падрастаючага пакалення і лёс музычнай, а шырэй – духоўнай культуры грамадства ўвогуле. Актуальнай стала праблема працаўладкавання вялікай колькасці настаўнікаў музыкі, імянаваў музычных кафедрах педагогічных універсітэтах. Назапашаны ў савецкай школе вопыт музычна-эстэтычнага выхавання школьнікаў на ўроках музыкі з першага па сёмы класы, які рэалізаваны ў неспрацаваным пад навуковым кіраўніцтвам Д.Б. Кабалеўскага вучэбна-метадычным комплексам, які застаўся незапатрабаваным у беларускай школе. Ідэя ўсеагульнай музычнай адукацыі апынулася амаль 50% прасторавым-часовым патэнцыялу. Такого рода трансфармацыі ў галіне агульнай музычнай адукацыі савецкім школам зведзена ў 1930-я гады, калі выбухнула развіццё мастацка-эстэтычнай і аддзяленняў, распіўкаў і іншых форм музычнай адукацыі.

гадзіны ў 1 – 7 класах. Нельга не звярнуць увагу яшчэ на адну асаблівасць сённяшняй сітуацыі: музычна-адукацыйны працэс у савецкай школе гарманічна дапаўняўся мэтанакіраванай працай па прапагандзе лепшых узораў музычнай спадчыны ў сродках масавай інфармацыі; сёння музычны перадачы на радыё і тэлебачанненосяць аднабок, пераважна забаўляльны характар, што характэрна і для практыкі выкарыстання даступных на сённяшні дзень музычных інтэрнэт-рэсурсаў.

Пералічаныя асаблівасці развіцця музычна-адукацыйнага працэсу ва ўмовах трансфармацыі грамадства ў большай ці меншай ступені характэрны для ўсіх краін Усходняй Еўропы. У адрозненне ад Беларусі, у Расійскай Федэрацыі музычна-педагагічная грамадская спраба арганізавана ўплываць на выклікі часу. Так удзельнікі III Міжнароднай канферэнцыі “Музыкальное образование и воспитание в России, странах СНГ и Европы в XXI веке. Состояние и перспективы” (СПб, 2007 г.) прынялі рэзалюцыю, у якой прадстаўлены наступныя прапановы па удасканаленні музычнай адукацыі ў грамадстве: стварыць Расійскі Нацыянальны Музычны Савет – грамадскі орган па фарміраванню палітыкі ў галіне музычнай адукацыі з мэтай пошуку шляхоў пераадолення негатывных тэндэнцый; міністэрству адукацыі і навукі РФ прадугледзець выкладанне музыкі ў школе на працягу ўсіх гадоў навучання, лічыць прыярытэтнай падрыхтоўку настаўніка музыкі ў педагагічных вузах; пашырыць кваліфікацыю выпускнікоў музычна-педагагічнага факультэтаў адпаведна наступнай фармулёўцы: “настаўнік музыкі – выкладчык музычна-адукацыйнай дысцыпліны ў сярэдняй спецыяльнай педагагічнай вучэбнай установе”; у штатным раскладзе агульнаадукацыйных школ прадугледзець 0,5 стаўкі педагога дадатковай адукацыі для кіраўнікоў школьных хароў у 1–4 і 5–10 класах; змяніць прававы статус ДШМ, вызначыўшы іх як установы пачатковай спецыяльнай адукацыі; разгледзець пытанне аб стварэнні на базе тэлеканала “Культура” музычных перадач з улікам патрэб агульнаадукацыйнай школы і настаўніка музыкі і іншыя [1].

У абарону школьнай музычнай адукацыі ў расійскім грамадстве выступілі сусветна вядомыя дзеячы культуры і мастацтва, сярод якіх Б. Ахмадуліна, В. Гергіеў, А. Лахмутова, М. Плісёнка, Р. Шчадрын і іншыя [2]. Яны выказваюць нязгоду з плануемым у школе пераходам прадмета мастацкага цыклу ў другую палову дня ў якасці факультатываў; прапануюць павялічыць колькасць бюджэтных месцаў на музычна-педагагічных факультэтах вузаў, каб не дапусціць іх закрыцця; звяртаюць увагу на небяспеку замены ўрокаў музыкі для ўсіх школьнікаў музычнымі факультатывамі толькі для музычна-адораных дзяцей.

Папечнік Д.Б. Кабалеўскага, доктар педагагічных навук Э.Б.Абдулін на падставе аналізу практыкі выкладання музыкі ў развітых замежных краінах выступілі за правядзенне ўрокаў музыкі пачатковых класах з разліку дзве гадзіны на тыдзень, а ў базавай школе – адзін раз на тыдзень у вывучэннем курса “Сусветная мастацкая культура” ў старэйшых класах. На яго погляд, прадмет мастацтва накіраваны на фарміраванне духоўнай культуры школьнікаў, а перанясенне акцэнта на работу з таленавітымі вучнямі на музычных факультэтах нанясе шкоду музычнай адукацыі ў народа, прывядзе да дэградацыі культуры грамадства. Ён прыводзіць факты выкладання ўрокаў музыкі настаўнікамі пачатковых класаў без належнай музычнай адукацыі, прапануе: вярнуць практыку выстаўлення адзнак на ўроках мастацтва з уключэннем выніковай адзнакі ў атэстат, гэта робіцца ў вядучых краінах Еўропы, Азіі, Амерыкі, Аўстраліі; вырашыць пытанне аб забеспячэнні настаўніка музыкі поўнай стаўкай за кошт пазакласнай работы; прыняць рашэнне прысваенні маладым спецыялістам-настаўнікам музыкі, якія маюць педстаж па спецыяльнасці пацвердзілі сваю кваліфікацыю, другую кваліфікацыйную катэгорыю; вярнуцца да кабінетнай сістэмы выкладання музыкі ў школе, для чаго адпаведным чынам абсталяваць кабінеты музыкі; звярнуць увагу рэгіянальных органаў культуры і адукацыі на неабходнасць фінансавай падтрымкі мастацкай культуры ў агульнаадукацыйных школах; умацаваць сувязі паміж дзяржаўнымі органамі культуры і адукацыі на ўсіх узроўнях у мэтах падтрымкі мастацкай адукацыі [1].

Відавочна, беларуская агульнаадукацыйная школа ў сваім развіцці павінна ісці наперад, улічваючы станоўчы і адмоўны вопыт стварэння нацыянальнай сістэмы адукацыі. Актуальным для краіны з’яўляецца ўваходжанне ў Балонскі працэс, якое ў поўным фармаце павінна адбыцца ў 2010 годзе. Таму карысным бачыцца ўлік пазіцыі такіх міжнародных недзяржаўных арганізацый, якія займаюцца музычнай адукацыяй ў Еўропе, як Еўрапейская асацыяцыя школьнай музычнай адукацыі (ESME), Міжнароднае таварыства па музычнай адукацыі (ISME), Еўрапейскае аб’яднанне музычных установаў (EMU), якія прынялі “Хартыю аб музычным выхаванні ў агульнаадукацыйных школах Еўропы”. Хартыя заяўляе аб праве кожнага на атрыманне пачатковай адукацыі ў мастацтва. Прапануецца: ва ўсіх агульнаадукацыйных школах Еўропы ўрокі музыкі праводзіць у ўсіх ступенях у аб’ёме мінімум 2 гадзіны ў тыдзень, вылучыўшы час для работы ансамбляў і музычных гуртоў; вывучаць прадметы музычнага цыклу ў гімназіях, вучылішчах і вузах; у пачатковых школах здаваць выпускны экзамен па музыцы як па прадмету па выбару; абсталяваць кабінеты для музычных заняткаў; арганізаваць у школах дзейнасць музычных калектываў; стварыць школы з паглыбленым музычным выхаваннем для падтрымкі таленавітых дзяцей; забеспячыць музычна-педагагічную падрыхтоўку настаўнікаў музыкі для ўсіх класаў пачатковай адукацыі.

базавай школ; арганізаваць музычнае выхаванне ў дашкольных установах (літм) ініцыятыў падрыхтаваных педагогаў.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Резолюция III Международной конференции «Музыкальное образование и воспитание в России и странах СНГ и Европы в XXI веке. Состояние и перспективы» (СПб, 2007 г.) // Музыка в школе. - № 1. - 2008. - с. 24 - 26
2. Открытое письмо деятелей культуры и искусства // Учительская газета. - 2010. - 10 февраля
3. Абдуллин, Э.Б. Каким быть общему музыкальному и музыкально-педагогическому образованию А.Б. Абдуллин // Урок музыки в современной школе. Методологические и методические проблемы современного музыкального образования: материалы междунар. науч.-практ. конф., Санкт-Петербург, 11-12 апр. 2010 г. / ред. колл. Б.С. Рачина. - СПб.: РГПУ им. А.И. Герцена, 2011. - С. 7-13.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ